

EGY ELMÉRGESEDŐ TÖRTÉNÉS-Z-DISPUTA

---

*Pray György és Gánóczy Antal vitája a váradi
püspökség alapításáról*

A VÁRADI PÜSPÖKSÉG ÉS A VITA FŐSZEREPLŐI

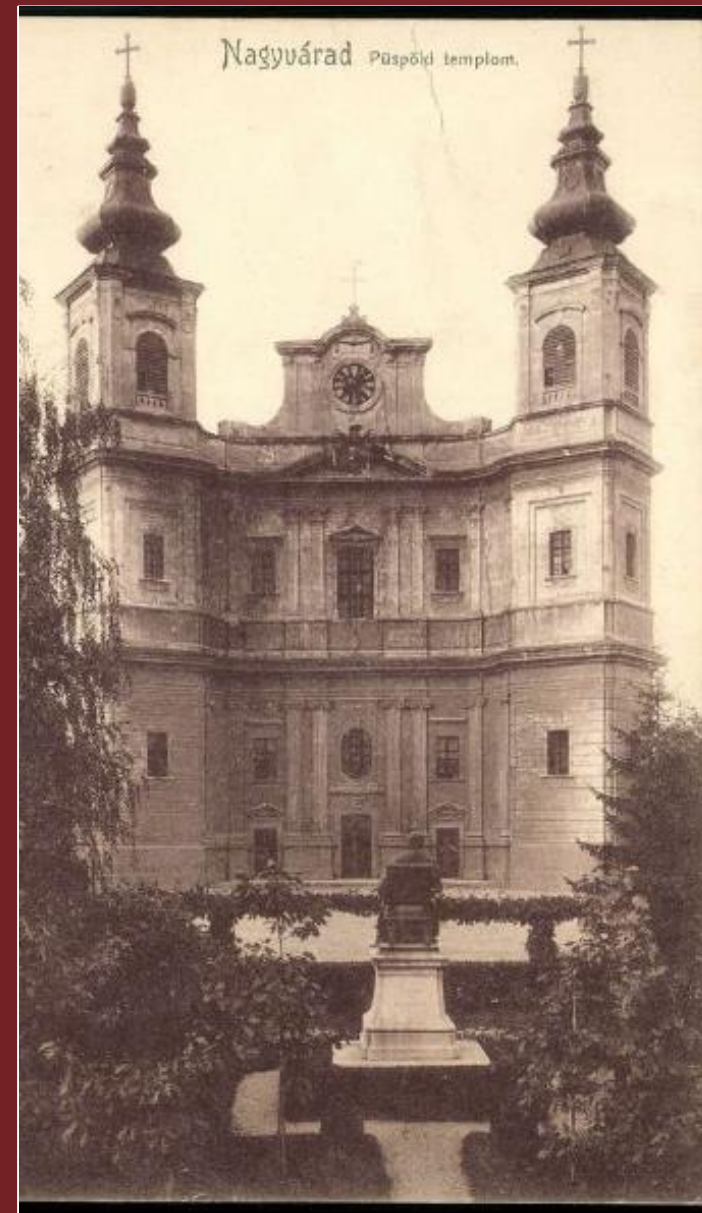

- A 18. században nincs konszenzus az alapítóról
- Jelenlegi kutatás: 1020 körül alapította Szent István – Bihar központtal
- Pray György (1723–1801), jezsuita történetíró
- Gánóczy Antal (1728–1790), váradi kanonok
- A tollharc: 1774–1784 → 6 értekezés

A VÁRADI PÜSPÖKSÉG HELYZETE A 18. SZÁZADBAN

- **Török uralom után: cél a katolikus egyház megerősítése**
- **1566–1692: csak névleges püspökök Váradon**
- **1691: Benkovich Ágoston váradi püspök székhelye ismét Várad**
- **Püspökségek történetét feldolgozó munkák**
- **Katolikus egyháztörténetírás új virágkora**

AZ ELSŐ ÖSSZECSAPÁS

- Pray György: *Dissertatio historico-critica de Sancto Ladislao Hungariae rege* (Pozsony 1774)
- 140 oldal Szent Lászlóról → 10 oldal a váradi püspökségről
- „*Non fuisse ab illo (Ladislao) duos Episcopatus conditos.*” (Nem két püspökséget alapított. (ti. László))
- Pray fő érvei
  - Hartvik-legenda: 10 istváni alapítású püspökség
  - Thuróczy: a váradi püspök elrabolt lánya

DISSERTATIO
HISTORICO-CRITICA
DE
SANCTO LADISLAO
HUNGARIÆ REGE
A
GEORGIO PRAY
HUNGARO
PRESBYTERO SECULARI
CONSCRIPTA.

POSONII,
SUMTIBUS JOANNIS MICHAELIS LANDERER.

1 7 7 4

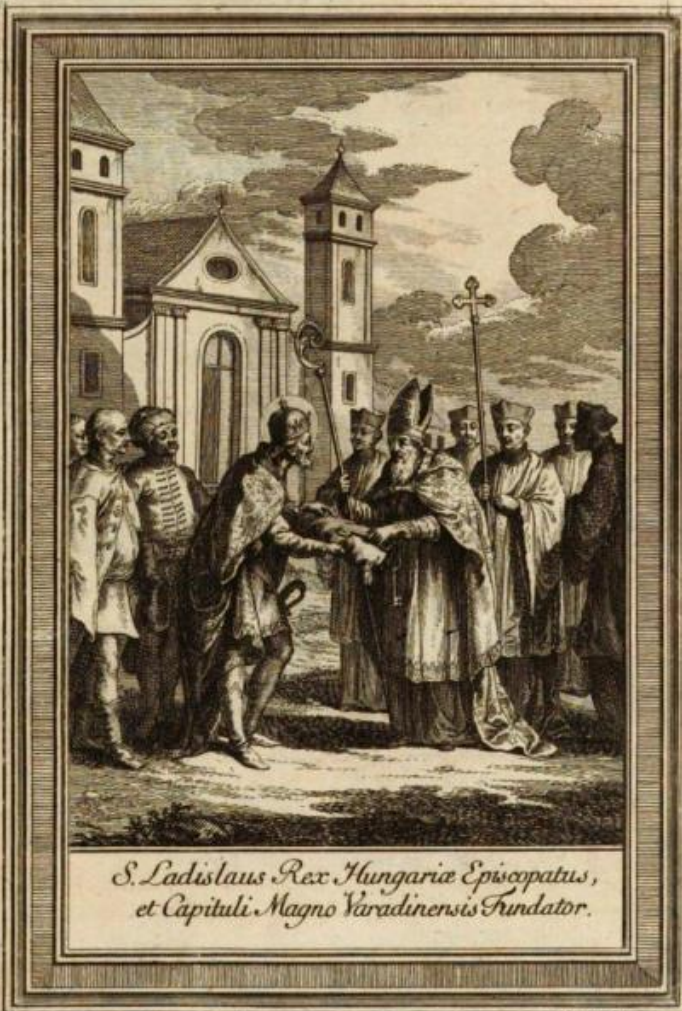

VÁLASZ VÁRADRÓL

- Gánóczy Antal: *Dissertatio historico-critica de S. Ladislao Hungariae rege fundatore Episcopatus Varadiensis* (Bécs, 1775)

*S. Ladislaus Rex Hungariae Episcopatus,
et Capituli Magno Varadinensis Fundator.*

DISSERTATIO
HISTORICO-CRITICA
DE
S. LADISLAO
HUNGARIÆ REGE
FUNDATORE
EPISCOPATUS VARADINENSIS

A. B.

ANTONIO GANOCZY

PRÆPOSITO S. AUGUSTINI DE INSULA LAZARI, CATHE-
DRALIS ECCLESIAE VARADINENSIS ARCHI-DIAcono, ET CA-
NONICO, PROTONOTARIO APOSTOLICO, SS. THEOLOGIAE DOCTORE
CONSCRIPTA.

VIENNÆ AUSTRIÆ,
TYPIS JOSEPHI GEROLD,
UNIVERSITATIS TYPOGRAPHI.

*Libr. Hung
205.*

GÁNÓCZY ANTAL
DISSERTATIO-JA

A mű megírásának oka: Pray pontatlanságainak kijavítása

Tiszteletteljes hangnem – lelemények érvek

Analógia a hartviki püspökségek és az apostolok száma között

Nincs megnevezve váradi püspök a László előtti időszakból

Mikor rabolták el a váradi püspök lányát? – nyomdahiba

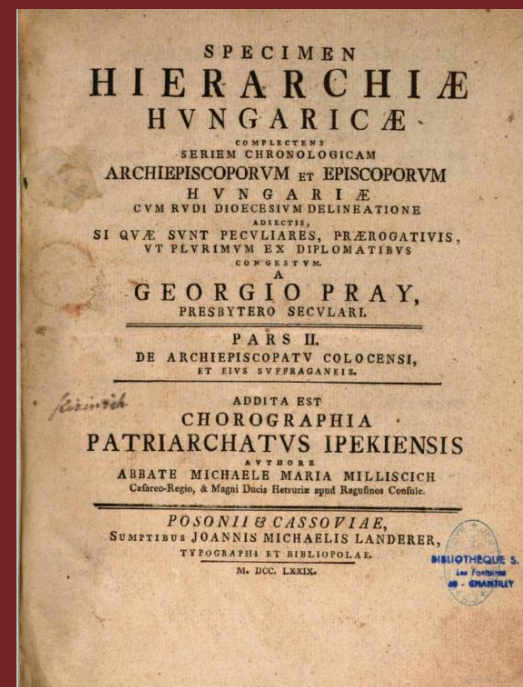
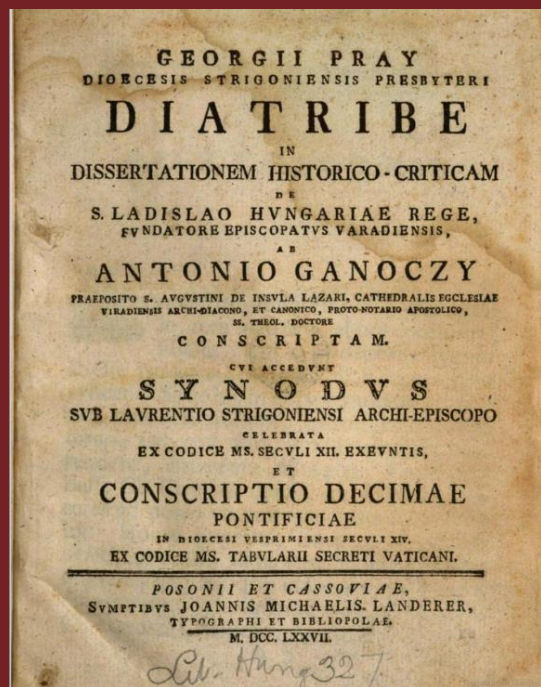
PRAY GYÖRGY VÁLASZAI GÁNÓCZYNAK

DIATRIBE IN DISSERTATIONEM
HISTORICO-CRITICAM DE S. LADISLAO
HUNGARIAE REGE, FUNDATORE
EPISCOPATUS VARADIENSIS...

(POZSONY 1777)

SPECIMEN HIERARCHIAE. HUNGARICAE
COMPLECTENS SERIEM
CHRONOLOGICAM ARCHIEPISCOPORUM
ET EPISCOPORUM HUNGARIAE...

(KASSA 1779)

PRAY GYÖRGY VÁLASZA

Gúnyos, fölényeskedő válaszok

Nem lehetett írnoki hiba, hiszen az összes kiadásban ugyanúgy van.

„kérdem én, hogy bárki aki támogatója ennek az ellentétes véleménynek, az egyáltalán látta-e és olvasta-e a kéziratot Thuróczy-kódexet? És ha olvasta, akkor vajon összevetette más, régebbi kódexekkel, még a nyomda feltalálása előttről?

Pray szerint nem zárható ki, hogy volt lánya egy papi személynek.

*vis esset graviter vulneratus, tamen illum celerrime persecutus est super equo illo, quem Zug nominabat. Qui S. Ladislaum Conditoem Episcopatus Varadiensis faciunt, miras, cum hic Thuroczii locus illis oggeritur, effugio vias quæerunt. Aut enim Librariorum negligentiam ac-
cusant, qui in alterius Episcopi loco Varadiensem per-
peram substituerint, aut certe tyothetarum oscitantia
palpabilem illum errorem enatum fuisse contendunt, quod
sicut credibilis, ita & certius est. (a) Videamus, quid
certitudinis huic conjecturæ infit. Librariorum negli-
gentiam puto ad codices MSS. attinere. Quæro, an
ullus, qui sententiæ contrariæ patronus est, unquam
MS. Thuroczii codicem viderit, legeritve? &, si le-
git, an cum aliis vetustioribus codicibus ante repertum
typum contenderit? hæc enim omnia prius in comper-
tis habenda sunt, quam negligentiam Librariorum in-
cusemus. Perinde de Tyothetarum oscitantia existi-
mo. Quæ hæctenus typis expressa sunt Chronici Thu-*

GÁNÓCZY ANTAL:
DISPUNCTIO DIATRIBAE A
GEORGIO PRAY DIOECESIS
STRIGONIENSIS PRESBYTERO IN
DISSERTATIONEM DE SANCTO
LADISLAO REGE HUNGARIAE ...
(NAGYVÁRAD 1781)

Az Olvasóhoz: az vita eddig mérföldköveinek ismertetése

Nyugodt hangvétel – rendkívül precíz munka

Pray vitatott megállapításait sorról sorra kérdőjelezi meg

Korábbi érvei mellett foglal állást

Si Anno M. S. Stephanus totum regnum in Diocesibus distribuit, non pedetentim, sed eodem tempore Hungaricos Episcopatus fundavit: quod ipsa Sylvestri II. Epistola, si unum, alterumve demas, confirmare videtur. Igitur integrum mihi est, affirmare, omnes illos, quos S. Stephanus condidit, Episcopatus, uno solum, aut altero excepto, Anno M. sua nactos fuisse initia. Inter exceptos constat esse Quinque-Ecclesiensem.

Pag. 59. Andreas I. Rex in suis Constitutionibus disertis verbis testatur, Ethnici ritus subditos in Regno haberi. Hæ Constitutiones in Corpore Juris Hungarici Decretum Andreae I. vocantur.

Pag. 121. Quis ignorat, S. Ladislaum adeo gloriosum Regem fuisse, ut superatis quam plurimis, usque potentissimis hostibus, victorias ex victoriis legeret? Non erat proinde, cur Henrici Regis exauctorati, & vix sua tueri potentis, iram, armaque expavescere debuisset.

Pag. 121. Pars posterior Prayanae narrationis non caret exaggeratione, cum dicit, non fuisse S. Ladislao faventem Pontificem - - Ne ex Prayana Narratione cu-

rumve Episcopatum in Hungaria a Stephano post Annum M. esse conditum. Quod si autem factum sit, frustra, & leviter meum: pedetentim Adversarius carpit. Imo merito, & graviter carpo; quia Critonis nostri hæc duo: Pedetentim fundavit, & Anno M. totum Regnum in Diocesibus distribuit, sibi invicem omnino opposita sunt.

Pag. 58. Miror deinde Adversarium, quod Decretum Andreae I. pro genuino venditare aufit.

Pag. 101. Ut Togatus hic belli Dux est! quasi Ladislaus tot relictis ex hoste victoriis certus fuerit, se ex Henrico, si is Hungariae ingrueret, victoriam relaturum.

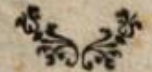
Pag. 103. Quod autem scripsi, Ladislaum sibi parum faventem habuisse Gregorium VII. non acres utrinque simultates, ut Adversarius nimis leviter sibi persuadet, indicabat.

AZ UTOLSÓ TOLLDÖFÉS

Pray György, Katona István és Cornides Dániel
„tanulmánykötete”:

Epistolae Exegeticae in Dispunctionem Antonii
Ganoczy cum Appendicula ad L. K. (Pest, 1784)

GEORGII PRAY,
STEPH. KATONA,
ET
DANIELIS CORNIDES,
EPISTOLAE EXEGETICAE
IN
DISPUNCTIONEM
ANTONII GANOCZY
CUM
APPENDICULA
AD
L. K.

PESTINI,
TYPIS TRATTNERIANIS.

1784.

que sine metu facit, corrumpi deprauarique: iccirco autor cum omni suppellectili in abyssum illi praecipitandus. RR. Domine! Non est leue, quod

mihî hic oggeris. Egone Turotzii aliorumque verba sine metu corrumpo deprauoque! Vbi? quid? cur locum; cur paginam non indicas? cur generatim dumtaxat accusas? cur omnem meam fidem in suspicionem vocas? Sacro-sanctae Theologiae doctor es, sacerdos es, Christianus es. Nosti, quo scelere semet obstringant, quam obligationem incurrant, qui falsum crimen aliis appingunt. Testem ego hic conscientiam omnium appello, qui mea legerunt ac obseruare potuerunt, quantum ubique conatum adhibuerim, vt Turotzium aliosque scriptores inter se conciliarem; quam inuitus et non nisi grauissimis testimoniis adactus, a Turotzio discessionem fecerim. Ex hoc conatu praecipuam mihi laudem aequi rerum aestimatores adhuc tribuerunt. Tu tamèn, RR. Domine, quasi numquam mea legisses, nullum in me Turotzii conciliandi, sed deprauandi potius et corrumpendi studium agnoscis et palam oggeris; quin vllum deprauationis exemplum adducas.

XV. SED a Turotzio gradum faciamus ad Bonfinium, ad quem tu, velut anchoram, confugis. *Bonfinii verba clariora esse, quam*

EPISTOLAE EXEGETICAE

- Pray elküldte Gánóczy munkáját Katonának és Cornidesnek is – véleményezésre.
- Három tanulmány Gánóczy ellen
- Pray érveivel használják
- Kioktató, ellenséges hangnem
- Nincs válasz Gánóczy részéről

ÖSSZEKÖZÉS

- Pray György és Gánóczy Antal vitája három dologra ékes bizonyíték
  - *Honi egyháztörténeti kutatások intenzitása*
  - *Egyházi értelmiség tájékozottsága és forrásismerete bővül*
  - *Felmerülő viták az oklevelek hitelessége körül – éledező tudományos közvélemény*

KÖSZÖNÖM MEGTISZTELŐ FIGYELMÜKET!